C/2025/760

11.2.2025

Resolucija Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Prispevek k delovnemu programu Evropske komisije za leto 2025

(C/2025/760)

Poročevalci: **Christa SCHWENG**
Cinzia DEL RIO
Ioannis VARDAKASTANIS

Svetovalci	Jukka AHTELA (za poročevalko I. skupine) Stefan GRAN (za poročevalko II. skupine) Piotr SADOWSKI (za poročevalca III. skupine)
Pravna podlaga	člen 52(4) Poslovnika
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	4. 12. 2024
Plenarno zasedanje št.	592
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	163/2/9

1. Uvod

1.1 EESO kot institucionalni glasnik organizirane civilne družbe v EU podaja svoje mnenje o delovnem programu Evropske komisije za leto 2025. Predsednica Evropske komisije Ursula von der Leyen v svojih političnih usmeritvah za obdobje 2024–2029 predstavlja načrt za odporno, trajnostno in vključujočo Evropo. Prispevek k temu delovnemu programu je razdeljen na sedem enakih poglavij kot politične usmeritve, njegov namen pa je krepiti vlogo socialnih partnerjev in organizacij civilne družbe pri oblikovanju politik EU. Temelji na nekaterih priporočilih iz dokumenta Usmerjanje demokratičnega napredka EU: resolucija za naslednji zakonodajni mandat, ki ga je EESO sprejel septembra 2024.

1.2 Kot prvo mora EU nemudoma sprejeti ukrepe za boljše izvajanje Agende OZN 2030, njenih ciljev trajnostnega razvoja in pakta za prihodnost. To je mogoče doseči s krovno strategijo EU za spodbujanje miru ter gospodarskega, socialnega in okoljskega napredka.

1.3 Zaradi vojn v naši neposredni bližini, zahtevnega podnebnega in digitalnega prehoda ter ostre konkurence na svetovnih trgih se je EU znašla na prelomnici, zato morajo biti temeljne vrednote demokracije, solidarnosti, človekovih pravic, enakosti, socialne pravičnosti, trajnostnosti in pravne države v osrčju vsake razprave o njeni prihodnosti. Socialni partnerji in organizacije civilne družbe imajo ključno vlogo pri ohranjanju in utrjevanju teh vrednot ter prispevajo k oblikovanju, izvajanju in spremljanju politik in orodij na nacionalni in evropski ravni.

1.4 EESO ima osrednjo vlogo pri spodbujanju trdnega državljanskega prostora in smiselnega civilnega dialoga. S svojim obsežnim strokovnim znanjem in dolgoletnimi izkušnjami je nepogrešljiv most med institucijami EU ter različnimi organizacijami civilne družbe, s čimer skrbi za to, da so njihova stališča upoštevana v postopkih odločanja. Njegov edinstveni položaj mu omogoča spodbujanje participativne demokracije ter zavzemanje za vključevanje različnih deležnikov v proces oblikovanja politik EU. S tem, da deluje kot platforma za doseganje soglasij in za dialog, podpira razvoj vključujočih politik, ki upoštevajo potrebe in želje delodajalcev, delavcev ter organizacij civilne družbe, tako pa povečuje legitimnost in učinkovitost upravljanja EU. EESO poudarja pomen vključevanja vseh ljudi v dialog EU, zlasti tistih, ki jim redko prisluhnemo, saj to povečuje državljansko udeležbo in preglednost institucij EU.

1.5 Leto 2025 bo ključno za usmeritev zakonodajnega dela v naslednjem mandatu Evropske komisije. EESO poziva k odločnim ukrepom, ki bodo zagotovili, da bodo zastavljene politike socialno vključujoče in okoljsko trajnostne ter bodo privedli do gospodarsko uspešne EU.

2. **Novi načrt za trajnostno blaginjo in konkurenčnost Evrope**

2.1 EESO poziva institucije EU, naj glede na nove geopolitične in vse bolj kompleksne izzive odločno ukrepajo, da bi poskrbele za dolgoročno trajnostno konkurenčnost EU, blaginjo za vse in vodilni položaj EU na svetovnem prizorišču. Zato je nujno izboljšati vse politike, ki prispevajo h krepitvi produktivnosti in konkurenčnosti EU, uskladiti ključne gospodarske naložbe s skupnimi socialnimi in okoljskimi cilji ter spodbujati socialno tržno gospodarstvo in blaginjo prihodnjih generacij.

2.2 Nove vrste naložb in reform ter pospeševanje inovacij bodo bistvenega pomena za krepitev konkurenčnosti in spodbujanje navzgor usmerjene konvergence po vsej Evropi. Pomembno je tudi poskrbeti, da se upoštevajo cilji glede socialne vključenosti in varstva okolja ter uskladijo s ciljem, da mora EU povečati svojo konkurenčnost.

2.3 EU nujno potrebuje trden zeleni in socialni dogovor, ki bi izhajal iz gospodarstva blaginje in njene nove zasnove za ljudi in planet ter bi omogočal pravični prehod in pristop, temelječ na človekovih pravicah. Da ta pobuda ne bi preveč obremenila podjetij, sta potrebna ustrezno in učinkovito izvajanje z oblikovanjem realističnih akcijskih načrtov na nacionalni ravni ter podpora podjetjem, zlasti malim in srednjim (MSP), da bi lahko ostala konkurenčna ter bi se ohranilo polno in kakovostno zaposlovanje. Za doseganje okoljskih ciljev EU potrebujemo naložbe, raziskave in inovacije, tehnologijo, ustrezna znanja in spretnosti ter evropsko industrijsko politiko, ki lahko mobilizira javna in zasebna sredstva ter temelji na zaščiti socialnih standardov in kakovostnih delovnih mest.

2.4 Kot je opisano v poročilu Maria Draghija, lahko Evropa te cilje doseže le, če poveča svojo konkurenčnost in hkrati podpre evropski socialni model ter kohezijsko politiko na vseh ravneh. V skladu s tem poročilom je mogoče rast ponovno spodbuditi na tri načine, in sicer je treba zmanjšati inovacijsko vrzel v primerjavi z ZDA in Kitajsko, zlasti na področju naprednih tehnologij, pripraviti skupni načrt za razogljičenje in konkurenčnost ter povečati varnost ob sočasnem zmanjšanju odvisnosti. To so tri področja ukrepanja, ki zahtevajo obsežne naložbe za preoblikovanje gospodarstva, zato EU potrebuje lastne naložbene zmogljivosti.

2.5 Veljavna pravila enotnega trga je treba okrepiti, da bi ustvarili novo in pravičnejšo dinamiko za čezmejno mobilnost ljudi, blaga, storitev, kapitala in podatkov, kot je navedeno v poročilu Enrica Lette.

2.6 EESO priznava, da je treba zmanjšati upravno breme in stroške izpolnjevanja obveznosti, vendar poudarja, da je to treba storiti na pregleden in vključujoč način, da ne bi škodovali temeljnim zakonodajnim ciljem in bi ohranili sedanje visoke standarde, tudi z vidika družbene blaginje in varstva okolja. Osnova za to morajo biti jasna merila in učinkovito ocenjevanje izvajanja na nacionalni ravni. Komisija bi morala predložiti jasne in pregledne informacije o načrtovanih pobudah za boljše pravno urejanje ter poskrbeti za socialni dialog in obsežno vključevanje civilne družbe v proces.

2.7 Glede MSP je treba uresničiti načelo „najprej pomisli na male“ in v ta namen vzpostaviti stabilen zakonodajni okvir, racionalizirati in skrčiti upravne postopke, vzpostaviti enake konkurenčne pogoje na enotnem trgu ter tem podjetjem omogočiti dostop do energije iz obnovljivih virov po sprejemljivih cenah;

2.8 Naložbe v inovacije in proizvodnjo, ki temeljijo na odprti strateški avtonomiji, neto ničelni industriji, krožnem gospodarstvu, kritičnih surovinah, Aktu o čipih ter obrambnih in strateških tehnologijah, so nujne in morajo biti na trajnosten način usklajene s skupnimi socialnimi in okoljskimi cilji.

2.9 S trdno industrijsko strategijo za Evropo bi bilo treba podpreti cilj glede 90-odstotnega zmanjšanja CO_2 do leta 2040 ter ohranjati in ustvarjati visokokakovostna delovna mesta v Evropi. Zato je nujno potreben obsežen akcijski načrt, kot je prihodnji *čisti industrijski dogovor* v okviru evropskega zelenega dogovora, kar je strateška prednostna naloga za okrepitev in ohranitev trajnostne konkurenčnosti EU. Za podporo zelenemu prehodu ter najbolj prizadetim panogam, regijam, podjetjem in delavcem je treba določiti in ustrezno spodbujati ciljno usmerjene ukrepe, da se olajšata predvidevanje in obvladovanje sprememb v okviru pravičnega in poštenega procesa.

2.10 EESO poziva k tehnološkemu premiku, ki bo koristil vsem in s katerim bi zagotovili, da se bodo neenakosti z digitalizacijo zmanjšale in ne povečale, na primer z vlaganjem v trdno javno digitalno infrastrukturo, ki je bistvena za javne storitve. Glede tega EESO poziva Evropsko komisijo, naj oceni, v kolikšni meri se je z uporabo mehanizma za okrevanje in odpornost v nacionalnih načrtih za okrevanje in odpornost, ki se bodo iztekli leta 2026, izboljšala digitalizacija javne uprave.

2.11 Digitalizacija, vključno z umetno inteligenco (UI), korenito spreminja svet dela in odpira velike možnosti za povečanje produktivnosti v vseh gospodarskih panogah. EESO bo v začetku leta 2025, poleg mnenja na zaprosilo poljskega predsedstva o vplivu umetne inteligence na varnost in zdravje pri delu, pripravil še eno mnenje na to temo. Vpliv algoritemskega upravljanja na delovne pogoje in organizacijo dela bi bilo treba dodatno oceniti, pri čemer je treba vedno upoštevati načelo človeškega nadzora.

2.12 Potrebna sta revolucija in ukrepanje na področju znanj in spretnosti na evropski ravni, saj EU še zdaleč ni dosegla cilja iz akcijskega načrta za evropski steber socialnih pravic, da naj bi bilo vsaj 60 % odraslih vključenih v usposabljanje. EESO poziva k zanesljivim in posodobljenim podatkom za spremljanje tega deleža ter odločno podpira predlagani strateški načrt za izobraževanje na področju naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike z učinkovitim časovnim načrtom. V te procese je treba vključiti socialne partnerje in organizacije civilne družbe.

2.13 EESO se z zanimanjem seznanja s predlagano pobudo o delu na daljavo in pravici do odklopa ter poziva Evropsko komisijo, naj to pobudo vključi v delovni program za leto 2025.

2.14 Tovarne umetne inteligence bi morale prednostno sodelovati z MSP ter lokalnimi inovacijskimi središči, da bi bile koristi UI dostopne vsem. EESO priporoča, naj te tovarne delujejo v skladu s strogimi etičnimi standardi preglednosti, odgovornosti in varstva temeljnih pravic, ter želi biti od samega začetka vključen v proces.

2.15 Za močnejšo preobrazbeno in konkurenčno industrijsko bazo so potrebne ogromne naložbe, ki bi jih bilo treba financirati, zakonsko urediti in izvesti tako, da se ohrani celovitost enotnega trga in odpravijo razlike v rasti, produktivnosti in inovacijah med EU ter njenimi mednarodnimi partnerji in glavnimi tekmeci. Potrebna so znatna javna sredstva, da bi se spodbudile zasebne naložbe na področjih, na katerih ogljično nevtralne rešitve še niso gospodarsko upravičene, in v strateških panogah, ki bi sicer proizvajale v geoekonomsko konkurenčnih delih sveta, kjer bi se odvisnost lahko zlorabila.

2.16 EESO zato podpira ustanovitev novega Evropskega sklada za konkurenčnost za nov in okrepljen proračun v naslednjem večletnem finančnem okviru. Ta sklad bi moral vključevati večje javne naložbe in ukrepe za mobilizacijo naložb v strateške tehnologije ter zasebnih naložb v skupne cilje, tudi s pomočjo Evropske investicijske banke (EIB).

2.17 To je ključni cilj za premik k evropsko financiranim skupnim projektom v strateških panogah z jasno dodano vrednostjo EU. Ključna partnerstva bi bilo treba podpreti s pomembnimi projekti skupnega interesa, ki bi se financirali iz Evropskega sklada za konkurenčnost.

2.18 EESO pozdravlja revizijo pravil o državni pomoči na stanovanjskem področju. Potrebna je obsežnejša razprava o pravilih o državni pomoči ter politiki varstva konkurence in industrijski politiki glede na politični in gospodarski razvoj ter strateške cilje zelenega in digitalnega prehoda.

2.19 Za zmanjšanje odvisnosti Evrope od tujih virov energije in za spodbuditev njene strateške avtonomije bi morala EU z zakonodajnim okvirom ustvariti pogoje za okolju prijazno, cenovno in sicer dostopno ter zanesljivo oskrbo z energijo, kar je skladno z energetsko unijo. EESO poudarja, da oskrba z energijo spada med storitve splošnega pomena.

2.20 EU bi morala nujno ukrepati za uresničitev popolnoma delujoče evropske zdravstvene unije in za obsežno vlaganje v sodelovalne projekte medicinskih raziskav, kot je ukrepala v odzivu na pandemijo COVID-19. Sprejeti bi morala tudi akcijski načrt za redke bolezni in v evropskem zdravstvenem jamstvu določiti, da imajo državljani pravico do kakovostnega ter cenovno in sicer dostopnega zdravstvenega varstva. Ta zaveza je bistvena za ohranjanje javnega zdravja kot stebra kakovosti življenja in odpornosti v EU.

2.21 EESO poziva k sprejetju evropskega jamstva za oskrbo, da bi bila cenovno sprejemljiva in visokokakovostna oskrba dostopna za vse ter da bi podprli oskrbovalce. Z dobrimi delovnimi pogoji je treba v zdravstvo privabiti nove delavce ter vlagati v izobraženo, kvalificirano in motivirano delovno silo z uravnoteženo zastopanostjo spolov, ki jo družba močno ceni in je ustrezno plačana.

2.22 EESO poudarja, da je treba okrepiti okvir kibernetske varnosti v zdravstvu, in opozarja na vse večjo odvisnost zdravstvene oskrbe od digitalnih tehnologij. Evropski akcijski načrt za kibernetsko varnost bi moral biti osredotočen na tri glavna področja: izboljšanje infrastrukture za kibernetsko varnost v bolnišnicah in pri izvajalcih zdravstvenih storitev, podpora manjšim izvajalcem zdravstvenih storitev ter javno-zasebna partnerstva za kibernetsko odpornost.

2.23 Poleg tega naj bi se s poudarkom na UI v zdravstvu povečala kibernetska varnost, poenostavila diagnostika in zagotovila skladnost z evropskim akcijskim načrtom za kibernetsko varnost za varnejši in bolj vključujoč digitalni prehod, hkrati pa bi se poskrbelo, da bi bila oskrba še naprej osredotočena na človeka.

3. **Nova doba evropske obrambe in varnosti**

3.1 Varna Evropa je tista, ki spoštuje tudi socialno in ekonomsko pravičnost. EESO se zavzema za spodbujanje miru, varnosti in obrambe, svetovne pravičnosti in svetovnega napredka z aktivnimi prizadevanji za mir, podporo multilateralnemu sistemu, pošteno konkurenco, boj proti revščini ter spodbujanje socialnega in civilnega dialoga, demokracije, človekovih pravic in humanega sistema za upravljanje migracij.

3.2 EU bi morala okrepiti vlogo svojih državljanov in jih varovati na več področjih. Zaščititi bi jih morala pred zunanjimi sovražniki, zdravstvenimi tveganji in prihodnjimi pandemijami, hibridnimi grožnjami in napačno uporabo ali zlorabo naprednih digitalnih tehnologij, pred tveganjem revščine, izključenosti in diskriminacije, pri čemer bi morala vsem ponuditi gospodarske možnosti in možnosti zaposlitve, kakor tudi pred tveganjem podnebne krize in izgube biotske raznovrstnosti ter konec koncev pred grožnjami za participativno demokracijo z aktivno udeležbo državljanov v državljanskem, političnem in demokratičnem življenju.

3.3 Poudarek na obrambni industriji in platformi za strateške tehnologije za Evropo (STEP) ne sme zmanjšati javnih izdatkov za druge industrijske panoge in osnovne storitve, kot so zdravstveni sistemi, izobraževanje in pravosodje, saj bi to vplivalo na njihovo trajnostnost, kakovost in vključevalnost. Brez dvoma bodo potekale burne javne razprave o industriji, usmerjeni v vojno. Naložbe v varnost in obrambo niso učinkovite, če je družba razklana. Glavni cilj evropske obrambne politike bi moral biti usklajevanje porabe in infrastrukture, kartiranje tehnoloških potreb in odpravljanje razdrobljenosti med državami članicami.

3.4 Pogoj za skupno obrambno politiko EU pa je tudi resnična, popolnoma razvita skupna zunanja politika, ki presega zgolj sedanje okrepljeno sodelovanje (tj. skupna zunanja in varnostna politika). Za to bi morala EU dobiti ustrezna materialna in nematerialna sredstva, vključno z lastnimi sredstvi.

3.5 EESO se zavzema za krepitev skupne varnostne in obrambne politike EU ter vzpostavitev prave evropske obrambne unije, vključno s spodbujanjem skupnih strateških in kritičnih tehnologij ter obrambnih zmogljivosti EU, in za okrepljeno sodelovanje s podobno mislečimi partnerji.

3.6 EESO se zavzema za to, da bi EU v okviru *pakta o migracijah in azilu* našla pravo ravnovesje med humanim, vzdržnim, učinkovitim in realističnim upravljanjem migracij in spodbujanjem zakonitih poti za vstop v EU na eni strani ter varovanjem in nadzorom svojih zunanjih mejah na drugi, za pristop do azila, ki temelji na pravicah, ter za vključevanje migrantov in beguncev na trg dela. EU bi morala opozarjati na priložnosti, ki jih prinašajo migracije, ter poudarjati potrebo po učinkovitih politikah vključevanja in po oblikovanju ter spodbujanju zakonitih poti. Zato EESO podpira partnerstva Evropske komisije z varnimi državami. Vedno je treba dosledno spoštovati človekove pravice in solidarnost med državami članicami, migracij pa ne smemo obravnavati le z varnostnega vidika.

3.7 EESO poudarja ključno vlogo organizacij civilne družbe, socialnih partnerjev in prostovoljno aktivnih državljanov pri spodbujanju socialne pravičnosti in odpornosti v varnostnem okviru EU. Ti akterji z zmanjševanjem polarizacije, spodbujanjem enakosti in krepitvijo demokratičnih vrednot pomembno prispevajo k socialni koheziji. S svojim delom krepijo odpornost družbe na izzive, kot so podnebne spremembe, gospodarska nestabilnost in socialne razlike. EU jih mora dejavno podpirati in vključevati kot pomembne partnerje pri ohranjanju varne, pravične in vključujoče Evrope.

4. **Podpora ljudem ter krepitev naših družb in socialnega modela**

4.1 Evropski steber socialnih pravic je bil v celoti priznan kot eden od temeljev EU, saj so dobro delujoče socialne države in vključujoče socialne naložbe ključnega pomena za socialno in gospodarsko odporno družbo.

4.2 EESO poudarja, da bi moral biti evropski steber socialnih pravic še naprej kompas, ki usmerja prizadevanja za večjo socialno kohezijo in boljše delovne pogoje. Pozdravlja predlog za uresničitev *novega akcijskega načrta za izvajanje evropskega stebra socialnih pravic* in ciljev za leto 2030 na področju zaposlovanja, izobraževanja, znanj in spretnosti ter revščine. Pri tem je potreben večstranski pristop, in sicer za:

(a) izvajanje, uveljavljanje in spremljanje sedanjih pobud pri zaposlovanju in na socialnem področju, skupaj s finančno podporo (sredstva EU) za politike in programe, ki neposredno prispevajo k uresničevanju ciljev evropskega stebra socialnih pravic;

(b) obravnavanje zaposlitvenih in socialnih izzivov, s katerimi se sooča Evropa, z zakonodajnimi in/ali nezakonodajnimi ukrepi;

(c) prepoznavanje in okrepitev povezave med evropskih stebrom socialnih pravic in procesom evropskega semestra kot ključnim elementom okvira socialno-ekonomskega upravljanja EU. Novi okvir za socialno konvergenco je orodje za spremljanje napredka ter za ustrezno izvajanje in financiranje socialnih politik.

Socialni partnerji in organizacije civilne družbe bi morali biti popolnoma vključeni v celoten cikel semestra.

4.3 Socialni dialog na vseh ravneh je lahko ključnega pomena za povečanje rasti, produktivnosti, zaposlovanja in konkurenčnosti evropskih podjetij na svetovnih trgih. Bistveno je spodbujati in krepiti kolektivna pogajanja, pravico delavcev do obveščanja in posvetovanja ter njihovo večjo udeležbo v skladu z nacionalnimi zakoni in prakso. Taki instrumenti so potrebni za obvladovanje vpliva novih tehnologij, digitalizacije in UI na delovna mesta ter za izboljšanje delovnih pogojev in pravic delavcev. V poročilih Maria Draghija in Enrica Lette je poudarjena potreba po krepitvi socialnega dialoga kot ključnega elementa trajnostne konkurenčnosti EU in dobro delujočega notranjega trga. EESO podpira pobudo za *oblikovanje novega pakta za evropski socialni dialog* v začetku leta 2025 in poleg tega poziva Evropsko komisijo, naj seznanja z rezultati tega dialoga, spodbuja učinkovito izvajanje avtonomnih sporazumov ter podpre krepitev socialnega dialoga na nacionalni ravni. Poudarja tudi, da bi bil okvir za socialno konvergenco evropskega semestra s tega vidika koristno orodje.

4.4 Izjemno pomembno se je posvetovati z delavci za podporo preobrazbene razsežnosti strategije EU za varnost in trajnostnost, hkrati pa predvideti učinke prelomnih tehnologij, kot je UI.

4.5 EESO podpira *načrt* Komisije *za kakovostna delovna mesta*, ki se osredotoča na izvajanje in spremljanje vseh pobud na socialnem področju, na dobre delovne pogoje, usposabljanje in pošten prehod na drugo delovno mesto za delavce (zlasti z večjim pokritjem s kolektivnimi pogajanji) in samozaposlene osebe. Za to so potrebne posebne pobude in naložbe. Pomembno je spodbujati socialno vključujoč in pravičen trg dela z usmerjenimi ukrepi za ženske, mlade in invalide.

4.6 EESO poziva k ukrepom v zvezi s cilji trajnostnega razvoja in poudarja, da mora doslej prva, obsežna *strategija EU za boj proti revščini*, ki bo obravnavala tako neposredne potrebe kot globoko zakoreninjene vzroke, vključevati usklajena prizadevanja vseh držav članic za zmanjšanje tega pojava. Strategija bi morala biti tesno usklajena z evropskim stebrom socialnih pravic in vključevati usklajena prizadevanja vseh držav članic ter primere dobre prakse za trajnostno in merljivo zmanjšanje revščine. EESO poudarja pomen celostnega pristopa, ki krepi mreže socialne

varnosti in spodbuja vključujočo gospodarsko rast, pri čemer nihče ne sme biti prezrt. Poziva k razvoju močnega socialnega gospodarstva z upoštevanjem priporočila Sveta, da je treba spodbujati družbeno odgovorne poslovne prakse in javne koristi.

4.7 EESO podpira imenovanje evropskega komisarja za stanovanja in evropski načrt za cenovno dostopna stanovanja, ki je ključna pobuda za zagotavljanje cenovno in sicer dostopnih, dostojnih in trajnostnih stanovanj za vse državljane EU. V naslednjem večletnem finančnem okviru bi bilo treba zagotoviti zadostno financiranje, pri čemer bi bilo treba posebno pozornost nameniti ranljivim skupinam, kot so starejši, invalidi in družine z nizkimi dohodki. EESO se zavzema za naložbeno platformo EU, ki bi olajšala nacionalna, regionalna in lokalna partnerstva, da bi se odpravila stanovanjska izključenost ter da bi bile stanovanjske politike vključujoče in pravične.

4.8 Udejstvovanje mladih je ključnega pomena za prihodnost Evrope. EESO pozdravlja, da bodo vsi komisarji *v prvih 100 dneh* mandata organizirali svoje prve letne *dialoge o mladinski politiki*. Mladim je treba dati prostor za strukturirano sodelovanje in poudarjati, da lahko s svojo inovativnostjo, udejstvovanjem in predanostjo oblikujejo prihodnost EU, pri čemer je treba dosledno spoštovati socialni dialog in pristojnosti socialnih partnerjev. EESO poziva Evropsko komisijo, naj sprejme konkretne ukrepe za izboljšanje jamstva za mlade in pobude ALMA *(Aim, Learn, Master, Achieve)* ter oceno evropskega jamstva za otroke.

4.9 EESO se zavzema za sprejetje nujnih ukrepov za vzpostavitev Unije enakosti za vse ljudi, ki bo temeljila na načelih medgeneracijske pravičnosti, in poziva Evropsko komisijo, naj ustanovi poseben generalni direktorat za enakost. To mora vključevati takojšnje ukrepe za odpravo sistemske diskriminacije, spodbujanje enakih možnosti in zaščito pravic vseh, ne glede na ozadje ali identiteto. Okrepiti bo treba sedanje pravne okvire za boj proti diskriminaciji ter jih dosledno izvajati in izvrševati. To mora biti podlaga za oceno prejšnjih strategij in razvoj *nove strategije za enakost spolov za obdobje po letu 2025*, *načrta za pravice žensk*, *nove strategije za boj proti rasizmu za obdobje po letu 2025*, *posodobljene strategije za enakost LGBTIQ oseb*, *evropske strategije za starejše* in dela evropske strategije za pravice invalidov, ki se nanaša na obdobje po letu 2025. Marginalizirane skupnosti in skupine, ki jim redko prisluhnemo, morajo biti v središču oblikovanja bolj vključujoče EU. EESO poziva k dogovoru o horizontalni direktivi EU o nediskriminaciji, ki je v Svetu blokirana že več kot 16 let.

4.10 EESO priporoča spodbujanje evropskega modela socialnega tržnega gospodarstva s podpiranjem podjetništva in inovacij, prizadevanji za kakovostna delovna mesta, vključno z novimi oblikami dela in izboljšanjem delovnih pogojev, vlaganjem v kakovostno izobraževanje, usposabljanje, znanja in spretnosti, uveljavljanjem pravice do usposabljanja in vseživljenjskega učenja, vključno s preusposabljanjem in izpopolnjevanjem za kakovostne poklicne kvalifikacije, spodbujanjem sodelovanja med ustanovami za izobraževanje in usposabljanje ter omogočanjem učinkovitega dostopa vseh do kakovostnega usposabljanja. Poleg tega je treba dati prednost vključevanju v izobraževanje z ukrepi za pravičnejši dostop, zlasti v evropskem izobraževalnem prostoru. Krepitev mobilnosti v okviru programa Erasmus+ na vseh ravneh izobraževanja lahko med mladimi spodbudi skupno evropsko identiteto in vrednote.

5. **Ohranjanje kakovosti življenja: prehranska varnost, voda in narava**

5.1 Podnebne spremembe resno ogrožajo gospodarski in družbeni razvoj ter zahtevajo celovito dolgoročno strategijo in usklajeno ukrepanje na vseh ravneh.

5.2 Komisija bi morala sprejeti ukrepe za napredek pri strategiji trajnostnega financiranja, da bi naložbene tokove preusmerila v trajnostne dejavnosti. V tem okviru je treba razmisliti o socialni taksonomiji za trajnostne naložbe.

5.3 EESO se zavzema za EU, ki varuje pred sedanjimi in prihodnjimi tveganji, povezanimi s podnebnimi spremembami, onesnaževanjem in izgubo biotske raznovrstnosti. EU mora ukrepati, da bi do leta 2040 za 90 % zmanjšala emisije, povečala odpornost na podnebne spremembe ter obnovila naravo in biotsko raznovrstnost, s čimer bi poskrbela, da osnovne potrebe (hrana, voda, energija, javno zdravje ipd.) v EU in po svetu ne bi bile ogrožene.

5.4 Ena ključnih prednostnih nalog je tudi modri dogovor EU. Glede na temeljni pomen vode ter sedanje in prihodnje izzive, s katerimi se soočata svet in naša celina, bi bilo treba vodo obravnavati kot prednostno nalogo in sprejeti modri dogovor EU kot samostojno strateško politiko, saj vodna politika ne more biti zgolj del podnebne politike. Evropa lahko težave z vodo spremeni v nove priložnosti za tehnološki razvoj, socialni napredek, nova delovna mesta, znanja in spretnosti ter rast podjetij, hkrati pa spoštuje okolje in varuje vodne vire v korist vsakogar.

5.5 EESO priporoča ukrepe za oživitev kmetijstva v EU in spodbuditev razvoja podeželja, ki mora postati privlačnejše za mlade, ženske ter družinske, male in srednje velike kmetije in podjetja, da se prepreči beg z dežele. Kmete bi bilo treba podpreti z ustrezno financirano skupno kmetijsko politiko po letu 2027, ki bo zaščitila evropsko proizvodnjo hrane in omogočila njeno odpornost. Kmetovanje in živahne podeželske skupnosti bodo trajnostne le, če se bodo gospodarske, socialne in okoljske potrebe pokrivale na trajnostni način. To bi se moralo odražati v *viziji za kmetijstvo in prehrano*, ki mora vključevati gospodarske, socialne in okoljske cilje, da se ustvari odporna in trajnostna kmetijska krajina. Vizija bi morala zajemati tudi ukrepe za spodbujanje inovacij pri trajnostnih kmetijskih praksah, odpornih v zvezi z vodo, ter za podporo lokalnih prehranskih sistemov, ki so bistveni za prehransko varnost in blaginjo podeželskih skupnosti.

6. **Zaščita naše demokracije in ohranjanje naših vrednot**

6.1 Neutrudna prizadevanja civilne družbe za spodbujanje državljanske udeležbe in aktivnega državljanstva, krepitev socialnega dialoga ter spodbujanje civilnega dialoga, človekovih pravic in demokratične prakse so neprecenljiva za večjo moč, odpornost in legitimnost EU.

6.2 EESO poziva institucije EU, naj priznajo vrednost civilne družbe kot ključnega akterja pri oblikovanju in izvajanju politik EU za trajnostno rast, obrambo demokracije in socialno pravičnost, vključno s pravičnimi prehodi v korist državljanov, delavcev in podjetij. Ti akterji s sodelovanjem z javnimi oblastmi na vseh ravneh in s svojo sposobnostjo, da politične teme približajo skupnostim, pomagajo podpirati najbolj ranljive in tiste, ki se slabše prilagajajo spremembam. EESO tudi meni, da je treba prostovoljstvo priznati in ceniti kot bistven izraz aktivnega državljanstva. Sprejeti je treba ukrepe za njegovo priznanje in podporo kot oblike državljanskega delovanja, ki spodbuja državljansko udeležbo in participativno demokracijo.

6.3 EESO se zavzema za to, da bi EU v primeru prihodnje revizije Pogodb ukrepala in poskrbela za spoštovanje pravne države, temeljnih pravic in raznolikosti tako, da bi preučila spremembe mehanizmov odločanja. Demokracijo je treba zaščititi pred notranjimi in zunanjimi grožnjami, in sicer z razvojem ustreznega državljanskega prostora v EU in zunaj njenih meja ter spremembo svežnja za obrambo demokracije, da se odpravijo vrzeli, ki spodkopavajo demokratične institucije. Tako bi zagotovili, da vse države članice spoštujejo skupne evropske vrednote in načela.

6.4 EESO pozdravlja, da bo Komisija v svoje letno poročilo o stanju pravne države vključila poglavje o razsežnosti enotnega trga.

6.5 EESO nadalje pozdravlja vzpostavitev evropskega ščita za demokracijo, ki naj bi varoval pred tujim vmešavanjem in dezinformacijami ter ohranjal integriteto demokratičnih procesov v EU. S pravočasnim izvajanjem akcijskega načrta za evropsko demokracijo bi morali zaščititi državljanske pravice, se boriti proti diskriminaciji, spodbujati vključevanje in krepiti vlogo civilne družbe pri oblikovanju trajnostne in pravične družbe.

6.6 EESO poziva k strukturni podpori neodvisnim in trdnim organizacijam civilne družbe na evropski in nacionalni ravni ter poleg njihovega človekoljubja priznava vlogo, ki jo imajo skupaj s socialnimi partnerji pri spodbujanju odporne družbe in demokracije s civilnim in socialnim dialogom. Da bi EU ustvarila resnično spodbudno okolje, mora temu dialogu dati prednost ter sprejeti direktivo o statutu evropskih čezmejnih združenj. EESO se zavzema za dejavno vključevanje organizacij civilne družbe in socialnih partnerjev v oblikovanje, izvajanje, spremljanje in ocenjevanje politik, da bi okrepili demokratično, socialno in gospodarsko vitalnost EU. Za učinkovito izvajanje člena 11 PEU mora biti dialog s predstavniškimi združenji odprt, pregleden in reden. EESO poziva, naj se za programe financiranja EU, kot so Erasmus+, Obzorje Evropa in kohezijski skladi, uporabljajo merila, ki temeljijo na vrednotah, da bi bili podprti projekti skladni z demokratičnimi načeli.

6.7 Glede na zavezo Evropske komisije, da bo *okrepila sodelovanje z organizacijami civilne družbe*, EESO poziva institucije EU, naj prevzamejo vodilno vlogo in razvijejo strategijo za civilno družbo z jasnim akcijskim načrtom. Poleg tega poziva k letnemu civilnemu dialogu ali pregledu stanja na področju državljanskega prostora, da se preveri, ali so bili upoštevani prispevki organizacij civilne družbe med posvetovanji. Omenjeni pregled bi bil lahko podlaga za pripravo dvoletnih poročil o civilnem dialogu, v katerih bi se ocenila ta dialog in učinkovitost organizacij civilne družbe. EESO namerava tesno sodelovati z Evropsko komisijo in drugimi ključnimi deležniki pri oblikovanju, upravljanju in rednem delovanju platforme civilne družbe, kot je bilo napovedano v poslanici kandidatu za komisarja Evropske komisije Michaelu McGrathu.

6.8 EESO izraža veliko zaskrbljenost zaradi razvoja dogodkov v nekaterih državah članicah, ki je privedel do krčenja prostora za organizacije civilne družbe. Te organizacije imajo ključno vlogo pri zagovarjanju temeljnih pravic in svoboščin ter boju proti naraščajočemu valu populizma. EU se mora še naprej zoperstavljati takšnemu razvoju. V ta namen mora uporabiti postopek iz člena 7 in zamrzniti evropska sredstva za države članice, ki ne spoštujejo pravne države, neodvisnosti sodnega sistema ali temeljnih pravic, kot je svoboda združevanja ali izražanja, ali omejujejo svobodo tiska in medijev, da bi vplivale na javno razpravo.

7. **Globalna Evropa: izkoriščanje naše moči in partnerstev**

7.1 Za tesnejše politično povezovanje in spodbujanje svetovnega miru so bistvenega pomena okrepljena strateška avtonomija, zaščita našega gospodarstva pred uhajanjem tehnologije ter skupna, pristna in v celoti razvita zunanja politika. Zato bi morala EU v večstranskih institucijah nastopati enotno, imeti vodilno vlogo pri njihovi reformi ter spodbujati mednarodni pomen eura kot strateške prednosti. EESO priporoča, da se v zunanji politiki EU uvede glasovanje s kvalificirano večino.

7.2 EESO se zavzema za spodbujanje odprte, na pravilih temelječe evropske trgovinske politike, ki dopolnjuje in podpira druge ključne politike EU na področju temeljnih pravic in pravne države, pa tudi podnebno, digitalno, inovacijsko, socialno in industrijsko politiko. Trgovinski sporazumi bi morali z diverzifikacijo uvoza povečati odpornost, kar bi ustvarilo tržne priložnosti za evropska podjetja, povečalo varnost in ublažilo geopolitična tveganja. Hkrati bi bilo treba spodbujati socialne in okoljske standarde ter na podlagi enakih pogojev na svetovni ravni zagotavljati pošteno konkurenco. Trgovinski sporazumi omogočajo dodaten dostop do kritičnih surovin in drugih vložkov, vključno z energijo, zato lahko pomagajo varovati odporne, trajnostne in odgovorne varnostne verige EU.

7.3 EESO se zavzema za strateški pristop k širitvi EU z jasnim poudarkom na ohranjanju evropskega miru in stabilnosti ter spodbujanju skupne blaginje. Komisarka, pristojna za širitev, si mora prizadevati za nadaljnji napredek evropskega projekta v smeri miru, blaginje in demokracije ter za dolgoročno stabilnost na naši celini, tudi ko bodo v družino EU sprejete nove članice z Zahodnega Balkana in države, ki mejijo na Rusijo, kot so Ukrajina, Moldavija in Gruzija. Postopki odločanja EU morda ne bodo primerni za Unijo s 30–35 članicami. Nova Evropska komisija bo zato imela pomembno nalogo, da pripravi in po potrebi prilagodi institucije, hkrati pa skrbno spremlja napredek držav kandidatk z vidika temeljnih vrednot EU in pri uvajanju njenega pravnega reda. Evropska komisija mora v tesnem sodelovanju z Evropskim parlamentom poskrbeti, da bo vsakršna prihodnja širitev koristila tako državljanom EU kot držav kandidatk ter da se bodo ohranili visoki standardi EU glede trajnostnosti.

7.4 V tem procesu bi bilo treba spodbujati sodelovanje organizirane civilne družbe, posebno vlogo pa nameniti socialnim partnerjem. Vse politične stranke bi si morale prizadevati za obrambo pravice združevanja, svobode izražanja ter svobodnega tiska in medijev in se boriti proti kakršnemu koli monopolu nad informacijami ali manipulaciji javnih razprav. EESO je že naredil pomemben korak na področju širitve, saj je predstavnikom organizirane civilne družbe iz držav kandidatk omogočil *ad hoc* udeležbo na nekaterih svojih sejah, druge institucije EU pa spodbuja, naj sledijo njegovemu zgledu.

7.5 EESO poziva EU, naj razmisli o možnosti uvedbe glasovanja s kvalificirano večino v pristopnem procesu EU za vsaj vse vmesne faze, odločitve pa naj bodo odprte, pregledne in dostopne širši javnosti. Sprejeti bi bilo treba strožje ukrepe za uveljavljanje temeljnih pravic.

7.6 EESO podpira oblikovanje novega pakta za Sredozemlje, ki bo spodbujal stabilnost, gospodarski in socialni razvoj ter trajnostno rast na tem območju. Prednostna naloga tega pakta bi moralo biti regionalno sodelovanje na področjih, kot so energija iz obnovljivih virov, pomorska varnost ter vključujoče gospodarske in zaposlitvene možnosti, da bi bile sredozemske države dejavne partnerice pri reševanju skupnih izzivov.

7.7 EESO se zavzema za celovito strategijo EU-Bližnji vzhod, ki bi na podlagi ciljnega sodelovanja obravnavala mir, varnost in družbeno-gospodarske izzive na tem območju. Osredotočena bi morala biti predvsem na takojšnje in mirno reševanje konfliktov, spodbujanje demokratičnega upravljanja, krepitev trgovinskih partnerstev in spodbujanje trajnostnega razvoja, hkrati pa zagotavljati spoštovanje človekovih pravic vseh narodov ter miroljubno stabilnost in blaginjo.

7.8 EESO meni, da je vrh EU-Afriška unija leta 2025 ključna priložnost za poglobitev vezi med EU in Afriko s poudarkom na vzajemnem gospodarskem razvoju, digitalni preobrazbi in odpornosti proti podnebnim spremembam. Poudarja pomen pravičnih partnerstev, s katerimi se obravnavajo skupni izzivi, kot sta brezposelnost mladih in trajnostno kmetijstvo, ter spodbuja dolgoročna blaginja na obeh celinah.

7.9 EESO poziva Evropsko komisijo, naj začne priprave za tesno sodelovanje z Organizacijo združenih narodov in v okviru njenega mednarodnega leta prostovoljcev za trajnostni razvoj 2026. Komisijo spodbuja, naj sodeluje z državami članicami OZN, civilno družbo in zasebnim sektorjem, da bi se v letu 2026 učinkovito krepila zavest o pomenu prostovoljstva in bi se ga vključilo v razvojne politike EU ter držav članic.

8. **Skupno doseganje ciljev in priprava naše Unije na prihodnost**

8.1 Komisija bi morala brez odlašanja do sredine leta 2025 predstaviti predlog večletnega finančnega okvira za obdobje po letu 2027, da bi EU dobila potrebna finančna sredstva za izpolnjevanje njenih političnih prednostnih nalog.

8.2 Za trden in vzdržen proračun EU nujno potrebuje nove vire lastnih sredstev, pri čemer bi morala njihov delež postopoma povečevati glede na prihodke iz naslova BND držav članic.

8.3 V pripravah na širitev in reforme bo treba prilagoditi **proračun EU** in njena lastna sredstva, da se bodo lahko izvajale evropske naložbene politike. Za nadaljnjo harmonizacijo in odpravo čezmejnih ovir se EESO zavzema za razvoj učinkovite in celostne unije kapitalskih trgov ter popolnoma delujoče bančne unije, ki bi vključevala vse države članice. Hkrati je treba ohraniti trdna pravila in nadzor za finančno stabilnost in vzdržnost evropskega socialnega modela, zaščito potrošnikov, vlagateljev in varčevalcev ter za trden enotni trg.

8.4 EESO predlaga, da se v naslednjem večletnem finančnem okviru ustanovi investicijski sklad EU, katerega cilj bi moral biti zagotoviti finančna sredstva za naložbene projekte, ki so v strateškem interesu Evrope in bi se neposredno upravljali na ravni EU, zlasti na področjih, ki so čezmejnega pomena.

8.5 EESO predlaga vrsto meril za prednostno razvrščanje in izbiro naložb v okviru prihodnje naložbene zmogljivosti EU. Ta sklad bi bilo treba financirati iz različnih virov, tudi s prispevki držav članic, novimi viri lastnih sredstev in skupno izdajo dolžniških instrumentov EU. Naložbe in državna pomoč, ki jih financira EU, bi morale biti pogojene s spoštovanjem pravne države, temeljnih pravic in socialnega dialoga.

8.6 Fiskalna decentralizacija in avtonomija sta bistveni za spodbujanje konkurenčnosti. Mehanizem za okrevanje in odpornost ter kohezijska sredstva bi morali čim bolje izkoristiti s pristopom, usmerjenim v rezultate. Evropska komisija bi morala pospešiti ocenjevanje in spremljanje izvajanja mehanizma za okrevanje in odpornost, ki se bo iztekel leta 2026, z dejavnim vključevanjem socialnih partnerjev in organizacij civilne družbe, ter okrepiti tehnično podporo za popolno črpanje sredstev, s čimer bi optimalno povečala njihov učinek na trajnostno rast. Evropski semester lahko služi kot okvir za usmerjanje financiranja EU ter lahko tudi poveča legitimnost ter učinkovitost strategij EU za rast.

8.7 Nova pravila ekonomskega upravljanja za novi cikel evropskega semestra 2025 ne bodo dovolj povečala fiskalnega manevrskega prostora za naložbe, da bi lahko zapolnili naložbeno vrzel na ravni držav članic, vključno z doseganjem ciljev akcijskega načrta za evropski steber socialnih pravic. Povezavo med stebrom in procesom evropskega semestra bo treba nujno okrepiti za spremljanje napredka ter za ustrezno financiranje in izvajanje socialnih politik. EESO poziva, naj se cilji in merila, določeni v novem okviru za socialno konvergenco, redno spremljajo v sodelovanju s socialnimi partnerji in organizacijami civilne družbe, da bi opredelili ustrezne politike in ukrepe za zaščito kakovostnega socialnega modela v naših državah. Za to so potrebne naložbe v ukrepe za pravični prehod, vključujoče in ustrezne sisteme socialne zaščite ter zdravstvene in izobraževalne sisteme, odpraviti pa je treba tudi upadanje kupne moči in vse večjo neenakost med regijami in skupinami ljudi, da bi preprečili neravnovesja med prednostnimi nalogami industrijske in socialne politike.

8.8 Zaradi kratkih rokov v procesu evropskega semestra so možnosti za ustrezno posvetovanje z organizirano civilno družbo omejene, vendar je bistveno, da se njena vloga okrepi. Priporoča se izboljšanje postopka posvetovanja s poenostavitvijo dostopa do informacij, izboljšanjem komunikacijskih kanalov med civilno družbo in ustreznimi nosilci odločanja, uporabo rednih mehanizmov povratnih informacij ter vzpostavitvijo postopka strukturiranega dialoga.

8.9 EESO poziva Evropsko komisijo, naj v delovni program za leto 2025 vključi predlagano revizijo direktive o javnem naročanju, ki bi morala omogočiti, da *„bodo v nekaterih strateških sektorjih evropski proizvodi lahko imeli prednost pri javnih naročilih“*, kar velja tudi za tehnologije, ter da bodo posodobljena in poenostavljena *„tudi naša pravila o javnem naročanju, zlasti za zagonska podjetja in inovatorje v EU“*. ([1]) Pri tem naj upošteva potrebo po preglednosti postopka ter spoštuje temeljne pravice in socialni dialog. Obravnavati je treba zlorabe, do katerih lahko pride v podizvajalskih verigah.

8.10 Kohezijska politika je in mora ostati najpomembnejša dolgoročna naložbena politika v EU s svojo bistveno vlogo, tj. krepitev socialne, ekonomske in teritorialne kohezije v Evropi. To je mogoče doseči z zaščito njenih glavnih načel, kot so upravljanje na več ravneh, načelo partnerstva in deljeno upravljanje.

8.11 **Kohezijski skladi** so še vedno bistveni za navzgor usmerjeno ekonomsko in socialno konvergenco. Kohezijsko politiko bi bilo treba podpreti s posebnim generalnim direktoratom za kohezijo ter ohraniti njeno identiteto, za katero je značilno upravljanje na več ravneh. To bi spodbudilo boljšo uporabo programov te politike, vključno z Evropskim socialnim skladom plus (ESS+), okrepljenim z nacionalno financiranimi in z zasebnimi sredstvi sofinanciranimi pobudami politike. Ključen je celovit, usklajen in povezan politični pristop na ravni EU. Sem bi lahko sodil proračun EU, ki bi bolje ustrezal socialnim zahtevam in bi se ga izvrševalo na podlagi reformiranega evropskega semestra ter njegovega okvira za socialno konvergenco v skladu z zdravo gospodarsko, socialno in finančno politiko. Poleg tega bi morale institucije EU na podlagi izkušenj s programom SURE (evropski instrument za začasno podporo za ublažitev tveganj za brezposelnost v izrednih razmerah) oceniti potrebo po stalnem finančnem instrumentu, s katerim bi stabilizirale socialne izdatke držav članic v primeru zunanjih ekonomskih šokov ter podprle delavce in podjetja v industrijskih panogah in regijah, ki so jih procesi digitalnega in zelenega prehoda najbolj prizadeli.

V Bruslju, 4. decembra 2024

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Oliver RÖPKE

([1]) Ursula von der Leyen, Evropa pred izbiro: Politične usmeritve naslednje Evropske komisije 2024–2029, str. 11 in 12.